

ARGENTER, Joan A. [ed.]: *Simposi Pompeu Fabra: Jornades Científiques de l'IEC, Secció Filològica*, Sèrie jornades científiques, 7. Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 2000.

Es tracta de les *Actes* del Simposi organitzat per la Secció Filològica de l'IEC amb l'objectiu de commemorar el cinquantè aniversari de la mort de Pompeu Fabra, esdevinguda a Prada de Conflent el 25 de desembre de 1948. El Simposi se celebrà els dies 26 i 27 de novembre de 1998 a la seu barcelonina de l'IEC.

Com s'indica en la presentació de Joan A. Argenter, el propòsit del Simposi era analitzar l'obra de codificació fabriana en el seu context històric, i també en el context més ampli de la teoria i la pràctica de la codificació lingüística. L'assoliment d'aquest objectiu múltiple havia de possibilitar que els assistents adquirissin una comprensió adequada de l'obra de Fabra i també que en traguessin conclusions d'ordre teòric i comparatiu.

PARLAMENT INAUGURAL A CÀRREC DE JOAN A. ARGENTER

Amb la intenció de precisar quins eren els objectius del Simposi, Argenter insistia en el disseny d'aconseguir una comprensió millor de la figura i de l'obra de Fabra gràcies a situar-les "a la llum de llur context històric, dels objectius de política cultural i de reconstrucció nacional que perseguïen, dels paradigmes lingüístics del moment i de l'evolució posterior de les disciplines lingüístiques, del context polític i científic internacional i de l'aportació d'altres experiències similars de restauració o de codificació lingüístiques". És d'acord amb aquests objectius que en el Simposi s'hi van aplegar no tan sols especialistes en filologia catalana sinó també altres especialistes encarregats de parlar de la teoria de la planificació lingüística i de la seva aplicació a casos particulars ben diversos, tant de llengües tingudes per universals com de llengües considerades 'd'ús restringit'.

Argenter remarcava, també, que l'obra de Fabra va tenir un caràcter col·lectiu i institucional, és a dir, nacional, i que aquesta característica, lluny de fer-ne decreïxer el mèrit, va dotar la seva figura d'una dimensió que ultrapassa els límits d'una mera consideració filològica professional.

«L'aportació de Pompeu Fabra a la fonètica històrica catalana», conferència de Joseph Gulsoy

La conferència conté una recensió acurada dels principals treballs de lingüística estricta de Fabra, que són els tres articles de fonètica publicats a la *Revue Hispanique* de R. Fouché-Delbosc entre 1897 i 1907. El conferenciant es refereix, prèviament, a la importància que va tenir en la formació lingüística autodidacta de Fabra la ben proveïda biblioteca de l'Ateneu Barcelonès i informa, així mateix, de quins eren els estudis sobre català, escassos i no gaire consistents, de què havien pogut disposar, com a referència, les grans obres romanístiques de síntesi de l'època, com el *Grundriss der romanischen Philologie* (1888) de Gröber i el primer volum, de fonètica, de la *Grammatik der romanischen Sprachen* (1890) de Meyer-Lübke.

Del compte retut, precís i concís, de l'«Étude de phonologie catalane (catalan oriental)» (1897), caldria destacar-ne, potser, la importància que el conferenciant atorga al fet que Fabra defensés la tesi que la -o final no és aliena al sistema vocàlic del català. Però no entrem en detalls i limitem-nos a reprendre, aquí, la valoració global que fa Gulsoy d'aquest gran article fabrià: "estudi important i fonamental, de valor tan vigent avui dia com ho era a l'hora de la seva publicació, i que ha de ser lectura obligatòria per a l'estudiant i l'estudiós de la lingüística catalana".

De «Les e toniques du catalan» (1906), l'article que segurament conté la contribució més important i original de Fabra a la fonètica històrica catalana, el conferenciant en destaca el caràcter sistemàtic i exacte de la descripció del cas, consistent, com és sabut, a classificar els mots amb [è] i [é] segons el tipus de consonant que segueix aquestes vocals, a confrontar els mots amb la seva base en

llatí vulgar i a distribuir-los en funció de les solucions a què han arribat en els dialectes occidental, balear i oriental. Gulsoy recorda que la descripció fabriana ha estat recollida, com a explicació estàndard, en les gramàtiques històriques de Fouché, Badia i Moll, i també que, com a 'lleï de Fabra', ha estat citada a bastament per Coromines. Notem que el conferenciant, sense entrar en una crítica de l'explicació teòrica donada per Fabra, es limita a observar que aquesta explicació s'ha de considerar punt de partida de totes les que s'han anat donant posteriorment. Si és cert que la part descriptiva de l'article fabrià és impecable i fonamental, per tal com se cenyeix amb rigor al postulat positivista de donar compte dels fets d'una manera sistemàtica i exhaustiva, potser caldria afegir que la seva part teòrica, volgutament menor, no deixa de tenir, des dels plantejaments estrictament neogramaticals assumits per Fabra, una notable i enginyosa coherència, de tal manera que, vista en perspectiva, segurament es pot considerar com una prova interessant dels límits teòrics dins dels quals es movia la romanística del moment.

Com observa el conferenciant, a «Le catalan dans la *Grammaire des Langues Romanes* de W. Meyer-Lübke et dans le *Grundriss der rom. Philologie*» (1907) Fabra completava molt considerablement i sovint corregia i/o millorava les explicacions de Meyer-Lübke i de l'article del *Grundriss*. Del munt d'informacions fabrianes Gulsoy selecciona els casos en què l'aportació de Fabra resultava notable per al seu temps (particularment: el tractament del diftong AU; la dissimilació vocàlica de tipus VĪCĪNU > veí, i *vigila* > *vegila*; el canvi en *i* de la *e* àtona inicial; el tractament de les vocals postòniques i la qüestió d'HŌMĪNE > *home* i de FĒMĪNA > *fembra*; el tractament de NŌMEN, -NIS > *nom*, LŪMEN, -NIS > *llum*; el tractament de C'L, LY). Subratllem que en els apartats respectius el conferenciant no tan sols dóna compte de la posició defensada per Fabra sinó també de la història posterior dels problemes segons les aportacions de diversos especialistes i, doncs, de les influències concretes que aquests van rebre.

«Fabra, entre la contestació i la institucionalització», conferència de Josep Murgades

El conferenciant treu un partit excel·lent del títol que li havia estat suggerit pels organitzadors jugant amb la riquesa semàntica dels dos termes assumits per fer-los englobar l'essencial dels processos característics de la reforma fabriana, entesa aquesta, d'una banda, com a proposta individual i, d'una altra, com a formulació motivadora de reaccions intel·lectuals i sociopolítiques. La conferència s'estructura amb claredat en cinc apartats.

Els tres primers es refereixen a les tres fases, ben delimitades cronològicament, en què es va desenvolupar l'acció de Fabra, de tal manera que cadascuna d'aquestes fases resulta conceptualment determinada gràcies al joc dels dos termes del títol general. En l'apartat primer, «La contestació des de *L'Avenç*», l'activitat de la primera fase hi és caracteritzada com a inequívocament modernista des d'un punt de vista cultural i com a basada en plantejaments neogramaticals des d'un punt de vista lingüístic. En l'apartat segon, «En l'endemig de la contestació i la institucionalització», s'hi descriuen els trets bàsics de la transició del Fabra contestatari, modernista i lingüista descriptiu, al Fabra institucionalitzador, noucentista i gramàtic normatiu. L'apartat tercer, «La institucionalització a través del catalanisme polític», ofereix una interessant imatge matisada del Fabra ja plenament dedicat a les tasques de la planificació lingüística.

Els apartats quart i cinquè, altrament, tenen per referència les reaccions provocades per l'acció fabriana respectivament classificades en funció de l'origen geogràfic o nacional dels protagonistes però també conceptualitzades a través dels dos mateixos termes genèrics, encara que en aquest cas adjectivats en doble oposició, com es pot veure en els títols corresponents, «La contestació endògena i la seva vàcua institucionalització» i «La contestació exògena i la seva crònica institucionalització». Diguem, només, que en aquests dos apartats Murgades fa un ús magistral de la ironia, per no dir del sarcasme, al servei d'una informació notablement detallada i seleccionada de tal manera que el lector es pot fer un càrrec precís de l'ampli ventall de postures ideològiques, en principi in-

conciliables, que tanmateix van confluir —i és de témer que mai no deixaran de fer-ho— en una oposició visceral al fabrisme.

«*Fabra i les Illes Balears*», conferència de Joan Miralles

La conferència consisteix en una llarga exposició, ben documentada i farcida de citacions generoses, que es disposa en quatre apartats d'extensions molt diverses segons els personatges de referència, considerats protagonistes de les relacions de Fabra amb les Balears. Els subtítols respectivament són prou explícits: «Fabra i Marià Aguiló», «Fabra i mossèn Alcover», «Fabra i Francesc de B. Moll», «Fabra i l'Escola Mallorquina». En cadascun dels apartats la informació segueix un ordre cronològic clar. Quant als nombrosos materials referits i/o citats, cal remarcar que hi predominen les obres de síntesi o fonts secundàries —com ara J. Miracle, *Pompeu Fabra*, 1968; F. de B. Moll, *Epistolari de Pompeu Fabra a mossèn Antoni M. Alcover*, 1969; F. de B. Moll, *Els meus primers trenta anys*, 1970; F. de B. Moll, *Els altres quaranta anys (1935-1974)*, 1975; J. Massot i Muntaner, *Els escriptors i la guerra civil a les Illes Balears*, 1990; Mila Segarra, *Pompeu Fabra*, 1995; F. de B. Moll, *Un home de combat (Mossèn Alcover)*, 1996 (3a ed.); *Epistolari de Miquel Ferrà a Maria Antònia Salvà*, a cura de Miquel Gayà Sitjar, 1998—, per bé que un bon nombre d'altres referències i citacions envien a diversos volums del *BDLLC*, així com a la 2a ed. Facsímil, de 1985, de les actes del *Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana*. D'acord amb la idea de ser objectiu al màxim, el conferenciant deixa parlar els documents més que no pas els interpreta. I és cert que aquests aporten molts detalls concrets, potser no del tot coneguts, sobre qüestions d'un gran interès, com ara la gestació de les normes ortogràfiques i les relacions entre Alcover i Fabra.

«*Fabra i el País Valencià*», conferència d'Antoni Ferrando

La conferència comprèn dues parts ben diferenciades, cadascuna de les quals se centra en un aspecte en principi poc estudiat de la relació a què fa referència el títol.

La primera part es divideix en 16 apartats que, tot seguint un fil cronològic, presenten informacions classificables en dos tipus. Les del primer tenen per objecte les relacions personals que Fabra va sostenir amb diversos escriptors, intel·lectuals i filòlegs valencians com, entre altres, el pare Lluís Fullana, Josep Ribelles Comín, Josep Sanchis Sivera, Adolf Pizcueta, Lluís Revest, Josep Giner, Carles Salvador, Manuel Sanchis Guarner, Emili Gandia, Manuel Corachan, Nicolau Primitiu Gómez Serrano, etc. Les del segon tipus es refereixen a diversos esdeveniments d'importància, i particularment a les quatre visites, no sempre ben documentades, de Fabra a València: la relacionable amb el famós article sobre les «tasques» dels escriptors valencians i balears, que se situaria entre 1918 i 1920; la de maig de 1930 en què, acompanyat de Jaume Bofill i Mates, va entrar en contacte amb els joves de la revista *Taula de Lletres Valencianes*; la que va fer també pel maig de 1930 en companyia de Casacuberta, Coromines i Aramon amb l'objectiu de contrastar el projecte de normativització de la toponímia valenciana elaborat per l'IEC amb el que havien confegit Sanchis Guarner, Giner i Nicolau Primitiu Gómez Serrano; i la de juliol de 1937, com a membre de la delegació catalana que va assistir al Segon Congrés d'Intel·lectuals per a la Defensa de la Cultura.

La segona part, que es divideix en només dos apartats, intitulats «El procés de conformació d'una ideologia» i «Les realitzacions», inclou nombroses citacions de diversos articles i discursos fabrians que el conferenciant comenta amb el disseny d'il·lustrar, d'una banda, que l'ideari lingüístic de Fabra era indestruïble de les seves conviccions polítiques pancatalanistes i, de l'altra, que és en plena coherència amb la seva posició ideològica que Fabra va participar activament en diversos projectes concrets, com ara els vinculats a Nostra Parla (1916-1924) i a Palestra (1930-1939).

«Fabra i els escriptors», conferència de Carles Miralles

La conferència passa revista, en una síntesi molt ben documentada, als principals punts en què la proposta de normalització fabriana es va articular amb el programa cultural i polític noucentista. Partint, com a primera referència cronològica, de la comunicació de Prat de la Riba al Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana de 1906, «Importància de la llengua dins el concepte de nacionalitat», el conferenciant dóna a conèixer, a través de nombroses citacions, fins a quin punt el pensament d'ideòlegs i creadors com Joan Crexells, Lluís Nicolau d'Olwer, Joaquim Folguera, Antoni Rovira i Virgili, Josep Carner, J.V. Foix i Carles Riba es va identificar amb el del Mestre filòleg, i especialment pel que fa al paper de col·laboradors decisius que aquest assignava als escriptors en la tasca de redreçament (i de depuració, d'enriquiment, de fixació, de normalització, etc.: termes fabrians profusament adoptats per tots ells) de la llengua.

D'acord amb l'observació que la citació programàtica de Fabra adduïda més sovint, de Nicolau a Riba, és aquella en què proclamava l'objectiu d'aconseguir «la llengua moderna que fóra sortida de la nostra llengua antiga sense els llargs segles de decadència literària i de supeditació a una llengua forastera», Miralles para una atenció específica a com els autors esmentats —que constituïen la 'minoría escollida' a què sovint s'havia referit el Mestre— van interpretar aquest objectiu a l'hora de les realitzacions concretes. De la densa exposició del conferenciant ens limitarem a recollir aquí, amb simplificació inevitable, la constatació que, salvant excepcions com la de Riba en integrar en el seu discurs crític Aribau, Verdager i Maragall, el buit que per hipòtesi el plantejament fabrià assignava als segles de 'decadència' es va veure ampliat, per raons ideològiques molt personalitzades, a tot el segle XIX. Això vol dir que una part important de la literatura immediata anterior i contemporània va ser exclosa de l'ideal de refundació, i això lliga també amb el fet que la situació fos seriosament comparada amb la del segle XVI francès —amb Fabra identificat amb Malherbe per Riba i per Montoliu— i encara amb el fet que es tingués la voluntat explícita de connectar directament amb el segle XV sense fer arqueologia, sinó literatura, un disseny que explicaria característiques importants de l'obra de Carner, de Riba i de Foix.

SESSIÓ MONOGRÀFICA I: «LA CODIFICACIÓ FABRIANA I ELS DIFERENTS PARLARS»

Aquesta sessió monogràfica aplega quatre ponències a càrrec de professors d'universitats de tot el domini lingüístic català, respectivament referides als quatre dialectes més parlats.

En la dedicada al balearic, Joan Melià, després d'indicar per quines causes la codificació fabriana va ser acceptada a les Balears amb una certa facilitat, es manifesta partidari que la visió globalitzadora vers la qual Fabra hauria anat evolucionant sigui assumida definitivament, des de posicions perifèriques, per tothom. Aquesta visió comportaria que a la llengua nacional comuna s'hi hauria d'arribar més per confluència que no pas per imposició i suposaria, doncs, l'acceptació, dins l'estàndard, d'una pluralitat de variants morfològiques, així com una veritable llibertat d'opció. Un polimorfisme d'aquest tipus es justificaria, entre altres raons, per la manca d'una sobirania capaç d'imposar un model unitarista, de solucions úniques.

En la ponència sobre el valencià, Abelard Saragossà es mostra molt caut, ben poc explícit, pel que fa al que en diu 'poques relacions lingüístiques' que Fabra va tenir amb aquest parlar. Prefereix valorar la justesa de la ideologia normativa del Mestre, la qual es caracteritzaria pels criteris de composicionalitat i polimorfisme i en tal mesura fóra perfectament aplicable a la realitat lingüística valenciana. Saragossà també destaca que Fabra va tenir bones relacions solidàries amb el valencianisme, en els vessants sociopolític, sociolingüístic, lingüístic i onomàstic.

A bastament documentada, i molt més incisiva, és la ponència de Mila Segarra referida al català central, significativament intitolada «Pompeu Fabra i el català de Barcelona». Molt ben documentada, per tal com ofereix, 1r) una antologia ordenada cronològicament i comentada de setze

trossos escollits de textos de Fabra (i d'algun col·laborador estricte, com Casas-Carbó i Coromines), agrupats segons que siguin anteriors o posteriors a les *Normes Ortogràfiques* de 1913, a través dels quals es pot seguir pas a pas l'evolució, no sempre lineal, del seu ideari pel que fa a la qüestió de l'aportació dels dialectes a la llengua estàndard; 2n) una àmplia selecció informativa sobre les successives propostes gramaticals concretes (Segarra en diu 'ofertes') que Fabra va anar publicant sobre la llengua estàndard, bàsicament en matèria de morfologia verbal, de morfologia nominal i de lèxic; 3r) algunes dades interessants, encara que no gaire desenvolupades, sobre la pràctica efectiva de correcció de textos exercida per la Secció Ortogràfica o l'Oficina de Revisió d'Originals de l'IEC. I molt incisiva, car tot aquest material és posat al servei d'una tesi que s'inscriu en contra d'idees rebudes prou consolidades, que és la de sostenir que Fabra, per moltes concessions, teòriques o pràctiques, sinceres o reticents, que hagués fet a un model de caire polimòrfic i composicional, en definitiva mai no va abandonar la idea inicial que la llengua estàndard havia de basar-se en el barceloní.

La ponència de Ramon Sistac, «El català nord-occidental i la codificació fabriana», obvia la qüestió de com va ser tingut en compte aquest dialecte, o el català occidental en general, en l'obra de Fabra, i se centra a informar d'una manera fefaent sobre les diferents actituds envers la difusió de la varietat referencial que hi va haver fa vuitanta anys i que continuen presents en els diversos territoris o regions sociolingüístiques (no pas zones subdialectals en sentit geolingüístic) que conformen l'àrea nord-occidental. Evitant de parlar del cas de les terres de l'Ebre, que escapa a la seva especialitat, Sistac analitza per separat, amb lucidesa, les situacions del Ponent estricte, de l'Alt Pirineu i de la Franja. I conclou preguntant-se fins a quin punt la creació de noves necessitats comunicatives i l'extensió de l'ús en els àmbits formals justifica que el català nord-occidental tingui cabuda d'una manera específica, semblantment al baleàric o al valencià, en aquests àmbits. La seva resposta és un sí condicional (per reprendre el joc de paraules de l'autor): a condició que el Ponent català, amb la ciutat de Lleida com a motor lingüístic, pugui jugar algun paper (important) dins una Catalunya mínimament equilibrada territorialment.

SESSIÓ MONOGRÀFICA II: «L'OBRA DE FABRA: ENTRE LA TEORIA I LES EXPERIÈNCIES CONCRETES DE CODIFICACIÓ LINGÜÍSTICA»

«Teoria i praxi en la codificació del català», presentació de Lluís B. Polanco

L'autor fa un repàs breu de la història de la teoria de la codificació lingüística, la qual tindria com a fites principals els treballs de l'Escola de Praga, les aportacions de Heinz Kloss i d'Einar Haugen durant els anys 60, i la definitiva consagració com a disciplina acadèmica, dins la sociolingüística aplicada, a càrrec de Joshua A. Fishman a començaments dels 70. Segons Polanco l'obra de Fabra, per bé que en molts aspectes es pugui considerar paral·lela, d'acord amb Lamuela i Murgades, a la dels praguencs, no pertanyeria en sentit estricte a aquesta història, i això perquè des d'un punt de vista teòric va patir d'un excés de parquedat, d'una certa manca de formulacions explícites. Tanmateix, la teoria de la codificació del català hauria superat en bona part, més recentment, aquest dèficit d'origen i fins i tot es podria parlar —p.ex., en relació amb el treball de Lamuela sobre el friülès, finalment no publicat en el volum— d'una certa exportació de models teòrics i aplicats de codificació. D'una tal exportació també en donaria prova, sempre segons Polanco, la ponència de Paul Videsott sobre els parlars ladins. Les dues ponències restants de la sessió II igualment hi tindrien la presència justificada en la mesura que afronten problemes que, servant les distàncies que calgui, també es plantegen o s'haurien de plantejar en relació amb la planificació del català: la de Jean-Claude Boulanger, el de la diversitat geogràfica i política; la d'Anthony E. Crowley, el de la variació de base socioeconòmica i la discriminació social que tota normativitat comporta.

«*La langue française et la légitimité de la lexicographie francophone*»,
ponència de Jean-Claude Boulanger

La ponència aporta una argumentació teòrica molt sòlida a favor que es reconegui, d'una manera operativa, la necessitat d'una norma lexical específica per a cadascuna de les grans varietats regionals de la llengua francesa, i molt particularment per a la quebequesa.

Edificada a partir de l'ús propi d'un cos social diferenciat, d'una comunitat que reconeix i sent que la seva varietat lingüística ha adquirit prou prestigi i autonomia per accedir a la legitimació, aquesta norma hauria de prendre sistemàticament en consideració, a l'hora de ser descrita en els diccionaris, la càrrega cultural dels mots, és a dir, el complex sistema connotatiu en què es tradueix, enllà de la simple denotació, l'especificitat cultural dels seus usos.

No cal dir que un plantejament com aquest topa amb una tradició lexicogràfica que, d'una manera més o menys dogmàtica i conscient, fins i tot en diccionaris intencionalment oberts com el *Nouveau Petit Robert* o el *Petit Larousse illustré*, privilegia la norma de l'Hexàgon, que no és sinó la norma de la 'part educada' de l'Ille-de-France. Explica Boulanger que la contradicció es tradueix, significativament, en el malentès teòric i pràctic que envolta el terme mateix de *francophonisme*: si per als lexicògrafs quebequesos com ell el mot serveix per designar els vocables comuns a totes les varietats del francès (els quals conformen un 80% del lèxic total), els francesos acostumen a usar-lo, en canvi, com a sinònim de regionalisme, de diatopisme.

«*The Ideology and Politics of the Standard Language/Standard English in Britain in the Nineteenth and Twentieth Centuries*», ponència d'Anthony E. Crowley

La ponència va dedicada a defensar, a partir d'exemples històrics analitzats amb més o menys detall segons el cas, dues tesis fonamentals sobre la natura dels processos de codificació lingüística: 1a) que la pràctica de la codificació sempre és política; 2a) que no sempre la codificació es limita a ser un instrument a favor dels poderosos.

En la primera part de la ponència, que té un caràcter general, s'addueixen tres exemples ben il·lustratius: pel que fa a la tesi primera, el de l'emergència de les llengües europees modernes en el Renaixement i el de la influència directa que va tenir el colonialisme en les ruptures que caracteritzen el pensament lingüístic del post-Renaixement i en les codificacions corresponents; relacionat amb la tesi segona, el de la codificació del gaèlic, cas paradigmàtic de lluita desesperada per la supervivència lingüística.

La segona part de la ponència, que en justifica el títol, es refereix amb deteniment als dos processos d'estandardització de què ha estat objecte l'anglès contemporani. L'un, el de l'anomenat *Standard Language*, protagonitzat pels lexicògrafs que van publicar, durant el període 1888-1933, l'*Oxford English Dictionary*, responia a un concepte ampli, liberal, del que ha de ser una codificació, en prestar una meticulosa atenció a les diferències de registre, als canvis històrics i als mecanismes d'assimilació. L'altre, el de l'*Standard English*, que es va concretar en un model de parla molt restrictiu, socialment exclouent, no obeïa a cap altre criteri que el de la preservació dels privilegis de la classe dominant.

«*Teoria e implementazione della pianificazione lingüistica: il caso del ladino dolomitico (con un epilogo storico)*», ponència de Paul Videsott

Es tracta d'un informe molt precís, en què un bon nombre de dades històriques, geogràfiques, culturals, polítiques i sociolingüístiques s'articulen perfectament amb l'objectiu principal de donar compte de les finalitats, l'opció teòrica i els criteris, mètodes i instruments que guien el procés ac-

tualment en curs, iniciat l'any 1988, d'elaboració d'un estàndard escrit comú per als parlars que conformen el retoromànic central o ladí dolomític. Un projecte que afecta les vuit variants dialectals i subdialectals parlades pels 27500 habitants de cinc valls del massís del Sella i que, tot i aparèixer com un experiment de laboratori, sembla tenir unes bones perspectives d'èxit. Sobretot perquè, lluny de desembocar en una llengua artificial, no diferiria en essència dels processos d'estandardització sorgits els dos darrers segles més que per la velocitat de la presa de decisions. Però també pel fet que el ladí dolomític gaudeix d'una situació político-administrativa envejable, en la mesura que és reconegut, gràcies a acords internacionals, com a tercera llengua oficial, amb paritat amb l'italià i l'alemany, de la regió Trentino-Alto Adige.

La ponència confirma que la notable diversitat de referents, continguts i estils de les aportacions de la sessió II no està renyida amb la qualitat i l'interès que totes ofereixen.

SESSIÓ MONOGRÀFICA III: «PASSAT, PRESENT I FUTUR DE LES CODIFICACIONS LINGÜÍSTIQUES: LES PERSONES I LES INSTITUCIONS»

La sessió inclou tres ponències dedicades a processos de codificació ben diversos, però que tenen com a denominador comú el fet d'oferir motius específics d'interès de cara a una comparació amb el cas del català.

«*Language Codification in the Hebrew Revival*», ponència de Moshe Nahir

La ponència se centra en el període 1890-1914, anomenat 'de la Renaixença hebrea', però també fa referència als antecedents més o menys llunyans —la literatura medieval i la Haskala dels segles XVIII i XIX— i immediats —el grup d'escriptors de l'Europa de l'est que inclou figures com Ascher Ginsberg i Mendele— que van possibilitar que la llengua hebrea, a finals del segle XIX, estigués en una bona posició per reviure com a vernacle. L'exposició es desenvolupa al voltant del fet que en la dita Renaixença les activitats de codificació institucionalitzades —les del Comitè de la Llengua Hebrea fundat el 1890 per Eliezer Ben-Yehuda, compilador del primer *Diccionari de la Llengua Hebrea*, i les del posterior Comitè de la Unió de Mestres— es van complementar a bastament, no sense que hi faltessin actituds crítiques, amb un bon nombre d'aportacions individuals d'escriptors, periodistes i polítics, d'entre les quals el ponent dedica una atenció especial a la del ja esmentat Ben-Yehuda, a la del fill d'aquest, Itamar Ben-Avi, i a la del poeta H. N. Bialik.

«*L'obra de codificació de l'euskara batua*», ponència d'Henrike Knörr

La ponència ofereix informació sobre diverses fites del procés històric que ha acabat possibilitant, a partir del Congrés d'Arantzazu celebrat l'any 1968, la codificació d'un estàndard basc unitari, o 'basc unificat'.

En l'apartat inicial, en què es parla dels 'Antecedents', després de recordar-nos l'existència dels quatre dialectes literaris —biscai, guipuscoà, labortà i suletí— el ponent passa revista a diversos autors del segle XIX que van protagonitzar els primers intents d'unificació i es refereix també a la fundació, l'any 1918, de l'Acadèmia de la Llengua Basca, entitat que de seguida va aprovar un alfabet unificat i en el marc de la qual es van fer diverses propostes que tanmateix no van prosperar per la diversitat d'opinions existent però també, més tard, a causa del trencament que va suposar la guerra civil. És per això que la qüestió de la llengua unificada no es va tornar a plantejar fins al 1950 i que no va ser fins al 1964 que l'associació Euskal Idazkaritza, capitanejada per Txillardegí, va prendre a Baiona un conjunt de decisions que ja prefiguraven el marc general del que acabaria essent l'estàndard actual.

En l'apartat central, dedicat al Congrés d'Arantzazu i als camins que s'hi van obrir, es dona compte del protagonisme exercit pel gran lingüista Koldo Mitxelena en la defensa d'un estàndard guipuscoà-navarrès-labortà que havia de defugir tant els arcaismes com les innovacions disgregadores. S'hi fa referència, així mateix, al Congrés de Bergara (1978), a la creació de la Comissió de Gramàtica (1980) i a l'aparició del primer volum del *Diccionari general basc* (1987), obra monumental dirigida inicialment per Mitxelena i després, fins a l'actualitat, per Ibon Sarasola.

La ponència conclou en un breu apartat en què s'informa sobre diverses iniciatives recents de l'Acadèmia de la Llengua Basca.

«Standardisation in Flanders on the Dutchification of Flemish», ponència de Kas Deprez

La ponència respon magistralment, amb una exposició ben documentada, altament comprensiva i amena, les tres qüestions que l'autor es posa, a manera d'introducció, a fi de caracteritzar, per al profà, quina és la llengua estàndard dels flamencs. Les qüestions són: 1a) Quins orígens té la nació flamenca? 2a) Per què Flandes es va decantar pel neerlandès com a llengua oficial, i no pas per un flamenc diferenciat o independent d'aquest? 3a) Com és que, si els flamencs van optar pel neerlandès, es neguen tanmateix a acceptar la llengua dels holandesos tal com l'usen aquests? Les respostes donades, insistim-hi, conformen un text admirablement estructurat i instructiu: el lector atent en traurà la sòlida impressió d'haver adquirit tots els coneixements d'història política i de sociolingüística que calen per entendre amb exactitud quines característiques té i en quina situació es troba la llengua oficial de Flandes.

Sebastià BONET
Universitat de Barcelona